

УДК 37.014.5:81'243(4)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-4-5>

Ірина ЗАБІЯКА,
 orcid.org/0000-0002-9535-5490
 кандидат педагогічних наук, доцент,
 доцент кафедри іноземної та української філології
 Луцького національного технічного університету
 (Луцьк, Україна) irina.zabiiaka@ukr.net

ПОЛІТИКА ЄС У ГАЛУЗІ НЕПЕРЕРВНОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається нове наповнення поняття «зміст іношомовної освіти», викликане мінливими об'єктивними процесами, що відбуваються у світі та в Європі; представлено найважливіші документи й дослідження, прийняті Радою Європи у сфері іношомовної освіти, окреслено сучасні освітні тенденції.

Сучасний зміст освіти базується на принципах гуманізації, гуманітаризації, неперервності, відкритості, диверсифікації, віртуальності та орієнтується на випереджальне відображення проблем розвитку суспільства, виробництва, науки, культури, інших сфер соціальної практики. Новий зміст освіти передбачає наступність і багатоваріантність загальної та професійної освіти, основу яких становлять фундаменталізація та посилення уваги до методологічної складової навчання.

На основі документальних джерел Європейського Союзу в галузі іношомовного навчання, представлено результати досягнення європейських країн в основних складових іношомовної комунікативної компетентності – лінгвістичної, соціолінгвістичної, соціокультурної, стратегічної та соціальної. Зроблено спробу порівняти традиційну та неперервну систему іношомовної освіти, починаючи з цілепокладання і закінчуючи очікуваними результатами.

Описано структуру Єдиної європейської програми, що окреслює освітню траєкторію, починаючи зі шкільної освіти і закінчуючи перепідготовкою та додатковим навчанням дорослих. Представлено запит на іношомовну освіту в країнах Європи в даний час за запитами в пошукових системах Інтернету.

У статті подано аналіз міжнародних стратегій популяризації навчання впродовж усього життя. Ефективним механізмом розв'язання цього завдання може слугувати національна Платформа навчання впродовж усього життя, що сприяє неперервній освіті і активізує співпрацю між різними провайдерами освіти, інституціонізованими організаціями суспільства, державними органами, дослідниками. Представлено мету Платформи, її структуру, потенціал для модернізації національних систем освіти та обміну інноваційними практиками.

Ключові слова: неперервна освіта, освіта впродовж життя, іношомовна освіта, європейський освітній простір, зміст навчання, особистісно-орієнтований підхід, сучасні освітні принципи, концепція.

Iryna ZABIJAKA,
 orcid.org/0000-0002-9535-5490
 Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
 Associate Professor at the Department of Foreign and Ukrainian Philology
 Lutsk National Technical University
 (Lutsk, Ukraine) irina.zabiiaka@ukr.net

EU POLICY IN THE FIELD OF LIFELONG FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

The article deals with the new content of the concept of “content of foreign language education” caused by the changing objective processes taking place in the world and in Europe; the most important documents and studies adopted by the Council of Europe in the field of foreign language education are presented, and current educational trends are outlined.

The modern content of education is based on the principles of humanization, continuity, openness, diversification, virtuality and is focused on the proactive reflection of the problems of development of society, production, science, culture and other areas of social practice. The new content of education envisages continuity and diversity of general and vocational education, based on fundamentalization and increased attention to the methodological component of training.

Based on the documentary sources of the European Union in the field of foreign language teaching, the results of achievements of European countries in the main components of foreign language communicative competence – linguistic, sociolinguistic, sociocultural, strategic and social – are presented. An attempt is made to compare traditional and continuous foreign language education systems, starting with goal setting and ending with expected results.

The structure of the Unified European Program is described, which outlines the educational trajectory, starting with school education and ending with retraining and additional training of adults. The demand for foreign language education in European countries is presented according to Internet search engines.

The article analyzes international strategies for popularizing lifelong learning. An effective mechanism for solving this problem can be the national Lifelong Learning Platform, which promotes lifelong learning and enhances cooperation between various education providers, institutionalized organizations of society, government agencies, and researchers. The purpose of the Platform, its structure, potential for modernization of national education systems and exchange of innovative practices are presented.

Key words: *continuing education, lifelong learning, foreign language education, European educational space, learning content, personality-oriented approach, modern educational principles, concept.*

Постановка проблеми. У всьому світі нині відбувається переосмислення освітньої діяльності, жоден рівень або форма якої, не можуть вважатися завершальними або кінцевими. Їх зміст і структура повинні бути динамічні, вони мають не тільки розвиватися й диверсифікуватися у відповідь на зміни в суспільстві, але передбачати і спрямовувати їх. У світі виробляються і реалізуються стратегії розвитку освіти як освіти впродовж життя. Принцип «від навчання на все життя» до «навчання протягом усього життя» може слугувати девізом сьогоденної освіти. Знана вітчизняна науковиця Н. Ничкало у дослідженнях вказує, що «поштовхом для створення теорії безперервної освіти стала глобальна концепція єдності світу, згідно з якою всі структурні частини людської цивілізації тісно взаємопов'язані та взаємообумовлені (Ничкало, 2000).

Процес глобалізації охоплює всі сфери нашого життя, включно з освітою. Комісія Європейського союзу приділяє величезну увагу зміні системи освіти загалом і навчання іноземних мов, зокрема, для того, щоб адекватно відповідати на виклики часу. Починаючи з 2001 року, ведуться дослідження та публікуються огляди Єврокомісії, в яких аналізується стан іншомовної освіти (Лінгвістична карта Європи, Політика в галузі іншомовної освіти, Неперервна освіта, Ключові дані з освіти в Європі, Лінгвістичний барометр тощо).

Аналіз актуальних досліджень. Вагомим аспектом в науковому пошуку є розвиток системи неперервної освіти, яка відображає філософсько-педагогічну конструкцію, відповідно до якої освіта трактується як процес, що відбувається впродовж усього життя людини. Відтак у проблемах неперервної освіти стала предметом наукового пошуку провідних дослідників у галузі філософії та методології освіти, порівняльної педагогіки та інших сфер наукового пізнання як у вітчизняному так і зарубіжному просторі. Такі видатні діячі освіти, як В. Бондар, С. Гончаренко, Р. Дейв (Dave R.), Е. Джіллі (Gelri E.), В. Зайчук, І. Зязюн, Л. Коваль, П. Кірпал (Kirpal P.), В. Кремін, І. Лікарчук, Л. Лук'янова, В. Майборода, В. Мадзігон, О. Мороз, Н. Ничкало, С. Сисоєва, П. Ярвіс (Jarvis P), Філд Дж. (Field J.) досить активно досліджують низку питань теорії та прак-

тики неперервної освіти, зосереджують увагу на конкретних аспектах впровадження неперервності та наступності в освітньому процесі.

Мета статті розкрити визначити актуальність неперервної освіти та розкрити міжнародні стратегії популяризації навчання впродовж усього життя.

Єврокомісія у 2000 році стала ініціатором створення загальноєвропейської системи неперервної освіти. Було створено проєкт Меморандуму неперервної освіти (Memorandum, 2000), який визначав політику ЄС у цій галузі, а також стратегію освіти на різних рівнях і в усіх сферах особистого і суспільного життя людини. Лісабонський саміт, що відбувся в березні 2000 року (The Lisbon Summit, 2000), підтвердив важливість навчання впродовж життя, і Європейська стратегія зайнятості визначила неперервну освіту (lifelong learning) як всебічну освітню діяльність на постійній основі з метою поліпшення знань, навичок і професійної компетентності.

Реалізація принципу навчання впродовж усього життя є важливою складовою Болонського процесу (Promoting Language Learning) тенденцією та стратегічним напрямом розвитку світової освіти загалом. Важливе місце при цьому відводиться вивченню іноземних мов. У зв'язку із зміщенням освітніх процесів у бік гуманізації та гуманітаризації за останні два десятиліття, змінилися зміст і методичні підходи щодо іншомовного навчання. Якщо раніше освіта була переважно спрямована на документальний результат (отримання атестата, диплома, ступеня), то тепер вона орієнтується на неперервний процес, що триває протягом усього життя (lifelong learning).

Пріоритети гуманізації та гуманітаризації освітнього процесу, зміна змісту освіти, вимагають відповідно нових методичних підходів і прийомів, при яких особистісно-орієнтовані акценти визначають позицію здобувачів освіти.

Європейський союз надає великого значення навчанню впродовж усього життя і з інших причин. Це і старіння населення, і зростаюча міграція, і потреба в кваліфікованих робітниках. У документах ЄС підкреслюється, що «поява суспільства, заснованого на знаннях, вимагає поліпшених засобів передачі та використання знань і можли-

востей для неперервного навчання». Навчання впродовж усього життя є ключовим компонентом Лісабонського порядку денного – дорожньої карти, яка була вироблена на саміті європейських лідерів, що відбувся в березні 2000 р. (The Lisbon Summit, 2000).

Як заявлено Європейською комісією, «можливості навчання мають бути доступними для всіх громадян на постійній основі». На практиці це має означати, що кожен громадянин має індивідуальні навчальні траєкторії, які відповідають його потребам та інтересам на всіх етапах життя.

У Меморандумі Європейської комісії про неперервну освіту зазначається, що «система освіти має стати більш відкритою та гнучкішою, щоб задовольняти запити здобувачів освіти» (Memorandum, 2000). Програма неперервної освіти включає ключові компоненти суспільства знань: сприяння неперервному та спільному навчанню, підвищення духовного та економічного потенціалу особистості, а також стимулювання до суспільної свідомості та активної громадянської позиції в Європейському співтоваристві. У Меморандумі також наголошується, що успішний перехід до економіки та суспільства, що ґрунтуються на знаннях, має супроводжуватися процесом неперервної освіти, «навчання впродовж життя (lifelong learning)».

Значення поняття «навчання впродовж життя» (Lifelong Learning, LLL) відрізняються залежно від того, хто і в якому контексті його використовує. Так, згідно з «Платформою навчання впродовж життя» (LLLPlatform), це поняття охоплює формальне, неформальне або інформальне навчання усіх вікових груп і в усіх сферах життя. Воно має забезпечити емансипацію громадянина та повну його активну участь у житті суспільства в усіх громадянських, соціальних та економічних аспектах. Його мета передбачає не лише можливості працевлаштування або економічного зростання, а й як платформа для особистісного розвитку (Life Learning Platform).

П. Джарвіс (Jarvis, P.) запропонував більш докладне визначення навчання впродовж життя: «Поєднання процесів протягом усього життєвого циклу, коли людське тіло в комплексі (генетична, фізична та біологічна складові) і розум (знання, навички, відносини, цінності, емоції, переконання та почуття) переживають соціальні ситуації, зміст яких трансформується когнітивно, емоційно або практично та інтегрується в біографію окремої особистості (Jarvis, 2006).

Дж. Філд (Field, J.) розглядає навчання протягом усього життя як новий освітній порядок.

Зазначаючи, що влада активно заохочує громадян до навчання та стимулює активно застосовувати отримані знання протягом життя, що забезпечує досягнення «життєздатного суспільства навчання» (Field, 2006).

Найбільшою міжнародною організацією з розвитку освіти впродовж усього життя є Інститут ЮНЕСКО з навчання впродовж життя. Він надає підтримку державам-членам ЄС у розробленні, здійсненні, моніторингу та оцінюванні політики і стратегій у галузі неперервної освіти.

Інститутом розроблена та постійно вдосконалюється Програма політики та стратегії навчання впродовж життя (Lifelong Learning Policies and Strategies), яка популяризує навчання протягом усього життя як концептуальну основу і принцип організації освітніх реформ у XXI столітті (The Lifelong Learning Policies).

Інститутом підготовлено збірник «Політики та стратегії в галузі неперервного навчання», у якому перелічено тези та повнотекстові посилання на закони, політику, стратегії та плани щодо навчання впродовж усього життя різних держав-членів ЮНЕСКО та міжурядових організацій.

Важливим механізмом розвитку навчання впродовж життя є платформи. Платформа навчання впродовж життя (LLLPlatform) є об'єднуючою організацією, яка складається із 43 європейських організацій, які опікуються освітнім процесом у Європі та за її межами. Нині ця мережа представлена навчальними закладами та асоціаціями (більш ніж 50000), що охоплюють усі сектори формального, неформального та інформального навчання (Life Learning Platform).

Платформа презентує інтереси громадян щодо навчання впродовж усього життя. Вона сприяє цілісному баченню неперервного навчання, при цьому навчання не обмежується формальним; воно також об'єднує неформальне та інформальне навчання.

Таке бачення навчання впродовж життя, покликане забезпечити справедливість і соціальну згуртованість, а також активне громадянське суспільство. Платформа навчання впродовж усього життя ґрунтується на основі того, що мета неперервного навчання не має обмежуватися лише можливостями працевлаштування або економічного зростання, а й розглядатися в контексті особистісного розвитку.

Поєднавши учасників з усіх секторів освіти та навчання, Платформа навчання впродовж життя створює простір для обміну інноваційною практикою в межах усієї Європи.

Платформа також прагне налагодити поглиблений діалог між громадськими організаціями та

державними органами з метою модернізації національних систем освіти, а також для підтримки інновацій у державному секторі.

Великий інтерес для теорії та практики освіти впродовж життя представляє опубліковане у вересні 2018 року «Дослідження можливостей національних платформ освіти впродовж життя», в якому проаналізовано міжгалузеве співробітництво на національному рівні в даному секторі, вплив особливостей національних культур на навчання впродовж життя і ступінь відповідності політиці та рекомендаціям ЄС у низці європейських країн (Feasibility study, 2018). Особлива увага приділяється взаємодії розробників розумінню концепції навчання впродовж життя національними, регіональними та місцевими організаціями.

За останніми даними Eurostat (Lifelong Learning Interest Group), перше місце за рівнем участі населення в неперервній освіті посідає Данія, друге – Швеція, потім Фінляндія, Франція та Нідерланди. Відмінності в рівні участі в європейських країнах можуть бути пов'язані з відмінностями в системах освіти або конкретною освітньою і трудовою політикою кожної країни.

Видається корисним проаналізувати особливості неперервної освіти в провідній п'ятірці країн Європейської спільноти. Однією з найважливіших причин можна назвати той факт, що її розвиток повсюдно набув законодавчого закріплення, і в усіх країнах було ухвалено офіційні документи щодо розвитку неперервної освіти. Згідно з результатами Європейського показника неперервної освіти (European Lifelong Index) ELLI (Lifelong Learning Interest Group), Данія, Нідерланди, Швеція і Фінляндія долучилися до розроблення пакета європейських рішень і рекомендацій у галузі неперервної освіти одними з перших, що спричинили високий показник включення населення до системи неперервної освіти. Необхідно відзначити й об'єктивні реалії, що об'єднують ці країни: за даними публікацій Евростату, люди, які проживають у цих країнах, найбільш задоволені рівнем життя, мають високу можливість конкурентоспроможності,

і в усіх цих країнах відзначається найменший рівень корупції.

Аналіз даних проводився за основними документами комісії Європейського союзу – меморандумами, доповідями відповідних комісій, науковими роботами дослідників у галузі неперервної освіти, узятими з відкритих джерел Інтернету. Існує низка спеціальних доповідей Європейської комісії, таких як Панорама (Panorama) – пакет доповідей, приурочених розвитку системи неперервної освіти в країнах Європи, низка доповідей і досліджень під назвою «Супроводження розвитку політики неперервної освіти» (Lifelong Guidance Policy Development: A European Resource Kit).

У 2007 р. фонд Бертелсман (Німеччина, Гютерсло) виступив з ініціативою створення загальноєвропейського вимірювального інструменту якості неперервної освіти (The European Lifelong Learning Indicators – ELLI) (Feasibility study, 2018). Створено спеціальний сайт статистичної служби Європейського союзу (Eurostat), що займається збором статистичної інформації із країн-членів ЄС і гармонізацією статистичних методів, які використовують ці країни. На сайті щорічно розміщується статистична інформація з різних галузей діяльності ЄС, включно з неперервною освітою.

У відкритих джерелах мережі Інтернет публікуються аналітичні матеріали, в яких формальна, неформальна та інформальна освіти, розглядаються як складові частина системи неперервної освіти, проводяться мотиваційний аналіз і гендерний аналіз населення, включеного в систему неперервної освіти (Lifelong Learning Interest Group).

Висновок. Таким чином, системи освіти мають освоювати стратегії, які дають змогу повністю інтегрувати всі форми освіти молоді та дорослих для реалізації навчання впродовж усього життя. Це має бути відображено в політиці в галузі освіти і вимагає загальносекторального та міжсекторального підходів із залученням зацікавлених сторін з усіх відповідних галузей і міністерств на національному та місцевому рівнях. Платформа навчання впродовж життя може стати ефективним механізмом іншомовної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. Неперервна професійна освіта: Проблеми, пошуки, перспективи. Монографія. Київ. Вид-во «Віпол», 2000. 636 с.
2. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як світова тенденція. Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз. Черкаси. ВІБІР, 2000. 322 с.
3. A Memorandum on Lifelong Learning, Commission of the European Communities, Brussels, 30.10.2000 SEC (2000) 1832. URL: http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Memorandum_Eng.pdf (дата звернення: December, 2023)

4. The Lisbon Summit: Concrete Action to Stimulate European Competitiveness Special Feature – Gelpi E. Politics and Lifelong Education. Politics and Practicies. Towards a Sustem of Lifelong Education. Some practical considerations. Oxford, 1980. P. 16–30.
5. Kirpal P. Historical Studies and the Foundations of Lifelong Education. *Foundations of Lifelong Education*. Oxford, 1976. P. 99–101.
6. Life Learning Platform. URL: <http://lllplatform.eu/resources/lexicon/> (дата звернення: November, 2023)
7. Lifelong Learning Interest Group. URL: <http://www.lll-interestgroup.eu/> (дата звернення: November, 2023)
8. Promoting Language Learning and Linguistic Diversity. European Commission Action Plan 2004-2006. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, of 24/07/2003 URL: http://europa.eu.int/comm/education/doc/official/keydoc/actlang/act_lang_en.pdf 3 (дата звернення: January, 2024)
9. Jarvis, P. Towards a comprehensive theory of human learning. London: Routledge, 2006, p. 134.
10. The Lifelong Learning Policies and Strategies programme. URL: <http://uil.unesco.org/lifelong-learning> (дата звернення: December, 2023)
11. Feasibility study on national lifelong learning platforms. URL: http://lllplatform.eu/lll/wpcontent/uploads/2018/09/FeasibilityStudy_FINAL.pdf (дата звернення: December, 2023)
12. Field, J. Lifelong learning and the new educational order (2nd ed.). Stoke-on-Trent Staffordshire, UK: Trentham Books, 2006.

REFERENCES

1. Neperervna profesiina osvita: Problemy, poshuky, perspektyvy (2000) [Intellectual and creative development of a personality in the context of continuing education]. Monohrafiia. Kyiv. Vyd-vo «Vipol», 636 s. [in Ukrainian]
2. Nychkalo N. H. (2000). Profesiina osvita v zarubizhnykh krainakh: porivnialnyi analiz [Lifelong learning as a global trend.]. Cherkasy. VYBIR, 2000. 322 s. [in Ukrainian]
3. A Memorandum on Lifelong Learning, Commission of the European Communities, Brussels, 30.10.2000 SEC (2000) 1832. URL: <http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/MemorandumEng.pdf> (Last accessed: December, 2023)
4. The Lisbon Summit: Concrete Action to Stimulate European Competitiveness Special Feature -Gelpi E. (1980). Politics and Lifelong Education. Politics and Practicies. Towards a Sustem of Lifelong Education. Some practical considerations. Oxford. P. 16–30.
5. Kirpal P. (1976). Historical Studies and the Foundations of Lifelong Education. *Foundations of Lifelong Education*. Oxford. P. 99–101.
6. Life Learning Platform. URL: <http://lllplatform.eu/resources/lexicon/> (Last accessed: November, 2023)
7. Lifelong Learning Interest Group. URL: <http://www.lll-interestgroup.eu/> (Last accessed: November, 2023)
8. Promoting Language Learning and Linguistic Diversity. European Commission Action Plan 2004-2006. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, of 24/07/2003 URL: http://europa.eu.int/comm/education/doc/official/keydoc/actlang/act_lang_en.pdf 3 (Last accessed: January, 2024)
9. Jarvis, P. (2006). Towards a comprehensive theory of human learning. London: Routledge. p. 134.
10. The Lifelong Learning Policies and Strategies programme. URL: <http://uil.unesco.org/lifelong-learning> (Last accessed: December, 2023)
11. Feasibility study on national lifelong learning platforms. URL: http://lllplatform.eu/lll/wpcontent/uploads/2018/09/FeasibilityStudy_FINAL.pdf (Last accessed: December, 2023)
12. Field, J. (2006). Lifelong learning and the new educational order (2nd ed.). Stoke-on-Trent Staffordshire, UK: Trentham Books.